

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24 00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04, 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41
TELEFON DYŻURNY: 21-34-34

BS/242/7/87

DZIENNIKARZE O SOBIE I POLITYCE INFORMACYJNEJ

Komunikat z badań

Wrzesień 1987 r.

Dane procentowe zawarte w komunikacie pochodzą z sondażu przeprowadzonego we wrześniu 1987 na ogólnopolskiej losowej próbie dziennikarzy prasowych /dzienniki i tygodniki/. Wypowiedziało się 503 dziennikarzy.

1. Dziennikarze na tle społeczeństwa

<u>Przynależność</u> <u>partyjna</u>	<u>dziennikarzy</u>	<u>Próba</u> <u>inteligencji</u> ¹	<u>dorosłej lud-</u> <u>ności Polski</u> ²
PZPR	52,7	35,0	10,6
SD	2,4	2,5	1,4
ZSL	3,6	2,8	3,3

<u>Stosunek do</u> <u>religii</u>	<u>dziennikarzy</u>	<u>Próba</u> <u>inteligencji</u>	<u>dorosłej lud-</u> <u>ności Polski</u>
Wierzący i praktyku- jący regularnie	9,7	48,2 ³	50,5
Wierzący i praktyku- jący nieregularnie	11,7	—	30,0
Wierzący, ale nie- praktykujący	18,9	29,0	12,1
Niewierzący, ale biorący udział w niektórych prakty- kach religijnych	11,1	2,7	0,6
Niewierzący i nie- praktykujący	46,7	19,1	5,3

¹ Badanie przeprowadzono w styczniu 1985 na ogólnopolskiej próbie osób z wyższym wykształceniem z czterech grup zawodowych: ekonomistów, inżynierów, lekarzy i nauczycieli /N=1487/.

² Badanie z sierpnia 1987 zrealizowane na reprezentatywnej udziałowej próbie ogólnopolskiej /N=1493/.

³ W badaniu ze stycznia 1985 w kafeterii odpowiedzi na pytanie o stosunek do religii nie uwzględniono podziału na praktykujących regularnie i nieregularnie.

<u>Zainteresowanie</u> <u>polityką</u>	<u>Próba</u>	
	<u>dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności</u> <u>Polski</u>
Bardzo duże	29,8	2,3
Duże	45,1	9,5
Średnie	23,7	37,6
Nikłe	1,0	27,2
Żadne	0,0	22,8

<u>Stan posiadania</u>	<u>Próba</u>	
	<u>dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności</u> <u>Polski</u>
Dobra podstawowe		
- lodówka	97,0	94,2
- odkurzacz	94,8	89,2
- pralka automatyczna	74,0	48,0
Dobra ponadstandardowe		
- telewizor kolorowy	47,7	31,5
- mieszkanie własnościowe	26,4	45,8
- ogródek, działka pracownicza	17,3	37,0
- działka rekreacyjna, domek letniskowy	9,3	2,9
Dobra luksusowe:		
- samochód	54,1	30,2
- komputer	5,0	1,7
- magnetowid	4,6	2,1

<u>Ocena własnych</u> <u>warunków mieszka-</u> <u>niowych</u>	<u>Próba</u>	
	<u>dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności</u> <u>Polski</u>
Bardzo dobre	6,8	3,0
Dobre	7,8	5,6
Raczej dobre	8,3	8,3
Ani dobre, ani złe	25,8	39,1
Raczej złe	18,1	18,6
Złe	22,1	20,5
Bardzo złe	10,5	4,4

<u>Ocena własnych</u> <u>warunków material-</u> <u>nych</u>	<u>Próba</u>	
	<u>dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności</u> <u>Polski</u>
Bardzo dobre	1,8	1,4
Dobre	6,0	6,4
Raczej dobre	11,5	17,1
Ani dobre, ani złe	48,5	54,9
Raczej złe	17,9	11,9
Złe	10,9	7,3
Bardzo złe	3,2	0,3

<u>Ocena obecnej sytuacji</u> <u>politycznej w Polsce</u>	<u>Próba</u>	
	<u>dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności</u> <u>Polski</u>
Bardzo dobra	0,0	0,5
Dobra	4,6	11,3
Raczej dobra	24,7	25,3
Ani dobra, ani zła	39,8	39,4
Raczej zła	21,5	8,8
Zła	7,8	3,9
Bardzo zła	1,7	2,1

<u>Ocena obecnej sytuacji gospodarczej w Polsce</u>	<u>Próba dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności Polski</u>
Bardzo dobra	0,0	0,0
Dobra	0,0	1,6
Raczej dobra	1,8	7,0
Ani dobra, ani zła	9,3	29,2
Raczej zła	36,8	30,7
Zła	35,6	18,8
Bardzo zła	16,3	9,9

<u>Opinie o systemie władzy w Polsce</u>	<u>Próba dziennikarzy</u>	<u>dorosłej ludności Polski</u>
Dobry, nie wymaga zmian	1,6	8,0
W zasadzie dobry, choć pewne zmiany byłyby potrzebne	40,0	45,7
Wysoce nieprawidłowy, konieczne są duże zmiany	53,9	35,0
Zły, należałoby go całkowicie zmienić	4,0	7,5

2. ... o środkach masowego przekazu

Jak krajowe środki masowego przekazu informują polskie społeczeństwo o tym, co się dzieje w kraju?

Szybko i rzetelnie	- 18,3
Szybko i nierzetelnie	- 27,4
Rzetelnie, ale późno	- 39,8
Nierzetelnie i późno	- 9,7

Nie udzieliło odpowiedzi 3,2%, nie miało zdania 1,6% ankietowanych.

Najbardziej godne zaufania źródła informacji to:

1/ własne obserwacje	- 53,3
2/ biuletyny PAP	- 32,6
3/ konferencje rzecznika rządu	- 23,1
4/ listy do redakcji	- 21,5
5/ prasa	- 15,9
6/ polskie radio	- 13,7
7/ rozmowy z kolegami	- 9,5
8/ prasa zachodnia	- 8,5
9/ to, co ludzie mówią w autobusie, na ulicy	- 3,4
10/ telewizja	- 2,6
11/ polskojęzyczne rozgłośnie radiowe	- 1,4
12/ żadne z wymienionych	- 1,0

/w tym i w trzech następnych pytaniach badani wybierali dwa źródła informacji/

Najbardziej aktualnych informacji dostarczają:

1/ polskie radio	- 43,7
2/ biuletyny PAP	- 29,8
3/ telewizja	- 28,0
4/ polskojęzyczne rozgłośnie radiowe	- 18,7
5/ prasa	- 18,1
6/ konferencje prasowe rzecznika rządu	- 15,7
7/ prasa zachodnia	- 12,3
8/ własne obserwacje	- 8,3
9/ rozmowy z kolegami	- 5,4
10/ to, co mówią ludzie w autobusie, na ulicy	- 3,4
11/ listy do redakcji	- 2,6
12/ żadne z wymienionych	- 1,0

Najbardziej interesujących informacji dostarczają:

1/ konferencje prasowe rzecznika rządu	- 36,8
2/ prasa zachodnia	- 26,4
3/ listy do redakcji	- 18,9
4/ prasa	- 18,1
5/ biuletyny PAP	- 17,5

6/ polskie radio	- 14,3
7/ własne obserwacje	- 13,9
8/ rozmowy z kolegami	- 11,5
9/ to, co mówią ludzie w autobusie, na ulicy	- 10,9
10/ polskojęzyczne rozgłośnie radiowe	- 10,7
11/ telewizja	- 8,2
12/ żadne z wymienionych	- 1,2

Pełnych, wyczerpujących informacji dostarczają:

1/ prasa	- 39,8
2/ biuletyny PAP	- 34,4
3/ prasa zachodnia	- 18,1
4/ własne obserwacje	- 15,5
5/ konferencje prasowe rzecznika rządu	- 14,7
6/ polskie radio	- 13,5
7/ rozmowy z kolegami	- 6,6
8/ listy do redakcji	- 6,2
9/ telewizja	- 5,0
10/ polskojęzyczne rozgłośnie radiowe	- 3,6
11/ to, co mówią ludzie w autobusie, na ulicy	- 1,6
12/ żadne z wymienionych	- 10,7

Można przypuszczać, że na negatywną globalną opinię o jakości środków masowego przekazu /pytanie o szybkość i rzetelność informacji/ "zarabia" głównie telewizja uważana za nudny, niegodny zaufania i podający niepełne informacje środek przekazu.

3.... o prasie

Ankietowanych poproszono o porównanie dzisiejszej prasy z prasą sprzed 10 lat

Informacje publikowane obecnie są:

rzetelniesze	- 76,7%
takie same jak 10 lat temu	- 20,7%
mniej rzetelne	- 1,4%

/nie odpowiedziało 0,8%, nie miało zdania 0,4% ankietowanych/

Obecnie informacje docierają do czytelników:

szybciej	- 58,6%
tak samo jak 10 lat temu	- 34,4%
wolniej	- 5,6%

/nie odpowiedziało 0,6%, nie miało zdania 0,8% ankietowanych/

Obecnie odbiorca traktuje informacje:

z większym zaufaniem	- 30,6%
tak samo jak 10 lat temu	- 37,0%
z mniejszym zaufaniem	- 29,8%

/nie odpowiedziało 1,8%, nie miało zdania 0,8% ankietowanych/

Dzisiejsze artykuły mają poziom:

wyższy	- 42,9%
taki sam jak 10 lat temu	- 42,5%
niższy	- 12,3%

/nie odpowiedziało 0,8%, nie miało zdania 0,8% ankietowanych/

Dzisiejsza prasa jest:

ciekawsza	- 64,2%
taka sama jak 10 lat temu	- 23,3%
mniej ciekawa	- 11,3%

/nie odpowiedziało 0,8%, nie miało zdania 0,4% ankietowanych/

Dzisiejsza krytyka prasowa jest:

ostrzejsza	- 72,8%
taka sama jak 10 lat temu	- 17,5%
łagodniejsza	- 7,6%

/nie odpowiedziało 1,8%, nie miało zdania 0,4% ankietowanych/

Dzisiejsza krytyka prasowa jest:

skuteczniejsza	- 22,7%
taka sama jak 10 lat temu	- 50,3%
mniej skuteczna	- 21,7%

/nie odpowiedziało 4,2%, nie miało zdania 1,2% ankietowanych/

Ingerencja cenzury w treść artykułów prasowych jest obecnie:

większa	- 4,6%
taka sama jak 10 lat temu	- 25,2%
mniejsza	- 66,4%

/nie odpowiedziało 2,4%, nie miało zdania 1,4% ankietowanych/

Pomimo zatem, iż na wielu polach nastąpiła znaczna poprawa /prasa jest ciekawsza niż 10 lat temu, jest mniej ingerencji cenzury, informacje przekazywane w niej są rzetelniejsze i szybciej docierają do czytelników, a poziom artykułów wyższy i krytyka ostrzejsza/ - to zaufanie czytelników do prasy pozostało bez zmian a skuteczność krytyki prasowej jest taka sama jak 10 lat temu.

W polskiej prasie jest:

	za mało	w sam raz	za dużo
polemik	74,8	18,9	5,2
komentarzy	19,5	39,6	38,8
sprawozdań	2,6	11,5	84,5
informacji	60,2	34,8	3,4
felietonów	37,0	52,1	9,3
reportaży	74,6	21,7	2,8
wywiadów	14,3	56,1	28,4

/braki odpowiedzi, brak zdania - do 100% w wierszu/

W polskiej prasie zatem jest za mało polemik, reportaży i informacji, występuje natomiast nadmiar sprawozdań, komentarzy oraz wywiadów.

Programy, audycje i artykuły na temat reformy gospodarczej są:

	zawsze	przeważ- nie	często	czasem	rzadko	niezmie- rnie rza- dko
interesu- jące, cie- kawe	1,0	4,8	15,1	38,8	26,2	13,3
	20,9			78,3		
jasne, czy- telne zro- zumiała	0,8	6,4	11,5	33,4	31,0	15,3
	18,7			79,7		
prezentacją rzeczywis- tego stanu gospodarki	0,4	11,3	20,3	32,2	21,7	12,3
	32,0			66,2		
odzwiercie- dleniem rze- czywistych intencji władz	4,6	30,8	21,5	24,3	10,1	5,6
	56,9			24,3		

Propaganda reformy w opinii dziennikarzy rzadko bywa jasna, czytelna i zrozumiała, ciekawa i interesująca oraz rzadko pokazuje faktyczny stan gospodarki. Częściej natomiast jest rzeczywistym odzwierciedleniem intencji władz.

4. ...o polityce informacyjnej

Polityka informacyjna władz jest:

elastyczna	bywa taka i taka	szttywna
60,4	11,5	27,2
jasna	bywa taka i taka	zagnatwana
28,2	14,9	55,7
stabilna	bywa taka i taka	chwiejna
30,2	10,1	58,4
planowa	bywa taka i taka	przypadkowa
35,0	14,5	49,1
konsekwentna	bywa taka i taka	chaotyczna
36,4	13,5	48,7
fachowa	bywa taka i taka	dyletancka
38,4	26,2	33,6
pożyteczna	bywa taka i taka	szkodliwa
43,9	29,2	24,9
dalekowzroczna	bywa taka i taka	nastawiona na doraźny efekt
6,8	12,5	79,5
mądra	bywa taka i taka	głupia
31,0	43,5	22,9
spójna	bywa taka i taka	wewnętrznie sprze- czna
25,2	18,9	54,1

Ankietowani wybierali jedno z przeciwstawnych określeń w każdej parze dychotomii. W przypadku, gdy nie mogli się zdecydować na wybór jednego określenia i odpowiadali "raz bywa tak, raz inaczej" itp., odpowiedzi takie potraktowaliśmy jako "bywa taka i taka".

Ocenę przydatności i dolegliwości cenzury oraz korzyści, jakie ma prasa z rzecznika rządu potraktowaliśmy jako wskaźniki stosunku dziennikarzy do polityki informacyjnej władz.

W obecnych warunkach istnienie cenzury w Polsce jest:

konieczne	pożyteczne choć niekonieczne	zbędne i szkodliwe
14,1	60,4	23,9

/brak zdania, brak odpowiedzi - 1,6%/.

Gdyby zlikwidowano cenzurę, o czym by Pan pisał?

Pytanie zadano w formie otwartej

O tym samym, co teraz.
O tym samym, bo w mojej dziedzinie cenzura niewiele ingeruje. Nie mam problemów z cenzurą.
Dla mnie cenzura nie ma znaczenia.

Cenzura niedolegliwa, bez znaczenia 50,8

O tym samym, ale bardziej otwarcie, ostrzej, mniej oględnie. Pełniej, szerzej, z możliwością przedstawienia różnych poglądów. O tym samym tylko inaczej.
O tym samym, tylko prawdę.

Cenzura dolegliwa, ingerująca w formę lub niektóre treści 13,2

O czym innym, O tym, o czym dotychczas nie pisałem, O tym, o czym nie mogę pisać teraz.

Cenzura dolegliwa, ograniczająca zakres tematyczny publikacji 15,3

Inne wypowiedzi nie pozwalające określić stosunku do cenzury 17,1

Jaki pożytek ma polska prasa z rzecznika rządu J.Urbana?

/pytanie otwarte/

W opinii dziennikarzy - podobnie, jak i reszty społeczeństwa⁴ - osoba J.Urbana przyćmiewa urząd. Widoczne to jest w jakościowym rozrzucie odpowiedzi na to pytanie. Ankietowanym trudno było utrzymać się w narzuconych sensem pytania ramach. Mówili nie tylko o pożytkach, jakie ma prasa z J.Urbana jako rzecznika rządu, ale również formułowali jego oceny jako człowieka, dziennikarza, fachowca itp. Przytoczymy tu tylko te wypowiedzi, które są odpowiedziami na pytanie, nie zaś szerszymi wypowiedziami o J.Urbanie.

Ogólne odpowiedzi pozytywne - 19,7%

Pożytek: wielki, ogromny, bardzo duży, duży, znaczny. Spełnia swoje zadania, raczej pozytywny.

Jaki pożytek /na czym on polega/? - 46,9%

Dostarczanie informacji, wyjaśnianie stanowiska rządu. Rzetelne i szybkie informacje z pierwszej ręki. Poruszanie spraw, które by nigdy nie "wypłynęły", gdyby nie on.

Żaden pożytek - 18,0%

Bez jego informacji i prasa może się obejść. Pożytek niewielki, minimalny. Działalność szkodliwa itp.

5. ... o problemach środowiska

*Jednym z celów omawianego badania było poznanie problemów zawodowych środowiska dziennikarskiego. Informacji na ten temat dostarczyły odpowiedzi na pytanie - "Co jest największą zgorą zawodu dziennikarza w Polsce?"
Prezentujemy te kategorie odpowiedzi, które uzyskały powyżej 5% wskazań:*

"Zmory" dziennikarskiej profesji

1. Słabe wyposażenie techniczne /samochody, magnetofony, komputery, zły stan archiwów, poligrafii, itp. - 26,4

---

⁴ Z.Maj: Polityka informacyjna rządu - opinia publiczna wokół J.Urbana. "Biuletyn CBOS", nr 4/86.

2. Niski materialny poziom życia. Konieczność pogoni za pieniędzmi - 20,9.

3. Trudności w dostępie do informacji - 13,3.

4. Charakter pracy, przeciężenie pracą, czas pracy - 10,9.

5. Uzależnienie od ośrodków decyzyjnych, kontrola prasy, brak samodzielności politycznej - 8,3.

6. Brak wiary w jakość i skuteczność tego, co się robi i pisze - 6,2.

7. Mały prestiż w społeczeństwie - 6,0.

8. Cenzura - 5,2.

9. Nieufność czytelników i rozmówców - niechęć do udzielania informacji - 5,2.

10. Biurokracja. Instrumentalne traktowanie prasy i dziennikarzy przez różnego rodzaju instytucje - 5,0.

Głównym utrudnieniem w pracy dziennikarza są warunki, w jakich pracuje - słabe wyposażenie techniczne, niskie zarobki i czynniki wynikające z charakteru pracy, a także przeszkody innego rodzaju, wiążące się z brakiem samodzielności politycznej czy trudnościami w dostępie do informacji. Wiele zasygnalizowanych problemów znalazło się wśród spraw, którymi zdaniem dziennikarzy powinien zająć się zbliżający się Zjazd Stowarzyszenia Dziennikarzy PRL.

Problemy na Zjazd Stowarzyszenia Dziennikarzy PRL

1. Status i ranga zawodu /postulaty podjęcia działań zmierzających do ich podniesienia - 24,7

2. Wyposażenie techniczno-warsztatowe /samochody, magnetofony, telefony, komputery, kopiarki, itp./ - 21,7

3. Sprawy socjalne /mieszkania, emerytury, opieka zdrowotna, wypoczynek itp./ - 20,7

4. Płace - 12,3

5. Wynegocjowanie układu zbiorowego - 11,7

6. Etyka zawodowa, rzetelność - 9,3

7. Sprawność zawodowa, umiejętności, doskonalenie warsztatowe, szkolenie nowych kadr - 8,0

8. Postęp do informacji, zwłaszcza służących polemikom i publikacjom krytycznym - 7,4

9/ rola prasy i dziennikarzy w realizacji polityki informacyjnej władz - 6,8

10/ pozycja i rola prasy i dziennikarzy w PRL - 6,8

11/ swoboda przepływu informacji, jawność, otwartość, możliwość publikowania polemicznych i krytycznych artykułów.

Wyznaczniki pozycji zawodowej dziennikarza

1. Pozycja pisma, w którym się pracuje lub publikuje - 83,1
2. Popularność u czytelników - 75,5
3. Prestiż w środowisku - 55,3
4. Dziedzina, którą się zajmuje - 28,2
5. Wysokość zarobków - 19,5
6. Stanowisko w redakcji - 12,5
7. Służbowe wyjazdy zagraniczne - 7,0
8. Pewność zatrudnienia - 3,4

/wybierano trzy spośród podanego zestawu/

Czynniki sprzyjające zdobyciu pozycji zawodowej

1. Fachowość - 21,3
2. Dostęp do informacji - 20,6
3. Talent - 19,6
4. Układy, znajomości - 16,9
5. Rzetelność - 15,9
6. Elastyczność - 13,8
7. Dyspozycyjność polityczna - 12,8
8. Zdolność do kompromisów - 11,4
9. Lojalność - 9,9
10. Stałość poglądów - 5,6
11. Niezależność sądów - 4,8

/Czynniki zostały uporządkowane według średniej, jaką każdy z nich uzyskał na siedmiopunktowej skali. Dla ucytelnienia średnie zostały pomnożone przez 10/.

Dziennikarska rzetelność

1. Norma, którą wszyscy uznają, ale której czasem trudno się podporządkować - 55,3
2. Luksus, na który mogą sobie pozwolić tylko niektórzy - 33,6
3. Puste pojęcie, które już dawno nic nie znaczy - 7,6
4. Powszechnie przestrzegana norma - 2,4

Według 48,9% dziennikarzy zagrożenie dla rzetelnego wykonywania zawodu będzie w przyszłości takie samo, zdaniem 33,4% będzie rosnąć, a jedynie 14,3% wypowiedających się uważa, że zmaleje.

Ankietowani poproszeni o podanie nazwisk najbardziej cenionych dziennikarzy i publicystów wymienili 238 osób /przy 503 odpowiadających/. Około 10% wypowiedających się nie udzieliło w ogóle odpowiedzi na to pytanie bądź nie umiało czy nie chciało podać konkretnego nazwiska. Wypowiedzi zawierały zazwyczaj od jednego do kilku, a w niektórych przypadkach nawet kilkanaście nazwisk. Prezentujemy listę osób, które uzyskały największą liczbę wskazań.

1. D.Passent	280
2. K.T.Toeplitz	150
3. Z.Kałużyński	85
4. Z.Szeliga	79
5. S.Kisielewski	71
6. S.Podemski	49
7. J.Urban	34
8. Z.Broniarek	33
9. M.Kasz	23
10. S.Albinowski, K.Koźniewski, E.Skalski	17

Aneks

Charakterystyka badanej próby /dane w procentach/

Płeć

Mężczyźni - 47,5

Kobiety - 52,3

Wykształcenie

Średnie - 3,4

Pomaturalne - 2,6

Niepełne wyższe - 8,0

Wyższe - 85,7

Kierunek studiów

Humanistyczny - 46,8

Dziennikarstwo - 17,5

Prawo - 8,9

Ekonomiczny - 7,2

Rolniczy - 4,0

Inne - 15,6

Stanowisko w redakcji

Redaktorzy naczelni - 3,2

Zastępcy redaktorów naczelnych - 7,2

Sekretarze redakcji - 6,6

Zastępcy sekretarzy redakcji - 4,4

Kierownicy działów - 18,3

Zastępcy kierowników działów - 5,0

Redaktorzy i publicyści - 38,9

Pozostałe - 16,4

Przynależność do Stowarzyszenia Dziennikarzy PRL

Należy - 75,1

Nie należy - 24,3